

Sisäasiainministeriö
Maahanmuutto-osasto

15.3.2013

Viite: Lausuntopyyntö SM077:00/2011

Asia: Lausunto valtioneuvoston asettaman työryhmän luonnoksesta Maahanmuuton tulevaisuus 2020- strategiaksi

Ihmisoikeusliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto työryhmän Maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategian luonnokseen. Luonnos nostaa esille maahanmuuton kysymyksiä varsin kattavasti ja tuo esiin tärkeitä uusia näkökohtia. Ihmisoikeusliiton mielestä on myös positiivista, että strategiaehdotukselle on tehty sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi. Kiitämme työryhmää siitä, että valmistelussa on kuultu laajasti eri kansalaisyhteiskunnan toimijoita.

Luonnoksen haasteena pidämme sitä, että sisältö on välillä abstraktia, välillä taas varsin konkreettista ja yksityiskohtaista. Strategiasta olisi hyvä ilmetä vahvemmin tavoitteet, joihin vuoteen 2020 mennessä pyritään ja minkä tahojen tehtävänä tavoitteiden toteuttaminen on. Ehkä on ajateltu, että strategian tueksi valmistettava toimenpideohjelma konkretisoi tavoitteita. Lukuun 4 (Strategian toimeenpano ja seuranta) olisikin hyvä kirjata ao. toimenpideohjelman valmistelun aikataulu ja näiden kahden paperin suhde, erityisesti seurannan osalta. Strategiapaperissa on myös nyt konkreettisia toimenpide-ehdotuksia, joiden tueksi tulisi luoda määrällisiä ja laadullisia mittareita.

Yksityiskohtaiset kommentit

Luku 1 Maahanmuuton nykytila

- Tilastotietojen suhteuttamista helpottaisi, että luvussa esitettäisiin lyhyesti perustilastot myös suomalaisten ulkomaille muutosta sekä siinä tapahtuneista muutoksista.

Luku 2 Kohti 2020-lukua

- 2.3 Kohdassa todetaan, ”Erialaisten kulttuurien, uskontojen ja arvojen mahdolliset ristiriidat voivat heikentää yhteiskunnan sisäistä eheyttä ja lisätä yhteiskunnallista eriarvoisuutta”. Eriarvoistumisen riskiin viitattaessa olisi hyvä nostaa esiin myös tiedon puute omista oikeuksista, palveluiden ulkopuolelle jääminen ja työelämässä tapahtuva syrjintä, jotka ovat merkittäviä tekijöitä eriarvoisuuden lisääntymisessä.

Luku 3 Maahanmuuttopolitiikan suuntaviivat

Maahanmuuttoa lähestytään luvussa pitkälti Suomen menestymisen näkökulmasta ja muualta Suomeen muuttavia ihmisiä jokseenkin välineellisesti, keinona saavuttaa muita Suomen tavoitteita. Ihmisoikeusliitto ehdottaa luvun lähestymistavan muokkausta korostamaan jokaisen ihmisen arvokkuutta ja oikeuksia.

Työryhmän ehdotuksessa turvallisuus kytketään liikkuvuuteen ja maahanmuuttopolitiikan toimivuuteen. Turvallisuutta on tarkasteltava myös fyysisen turvallisuuden näkökulmasta. Jotta maahanmuuttajien oikeus koskemattomuuteen toteutuisi ja viharikokset tunnistettaisiin, olisi poliisin osaamista viharikosten tunnistamisessa vahvistettava. Myös syyttäjien tietoisuutta koventamispe-
rusteesta on lisättävä.

- 3.1.1 On erittäin tervetullutta, että perheeltä vaadittavaa tulotasoa harkitaan yksilölliset olosuhteet huomioon, mutta toivomme selkeää kirjausta, että nykyinen tulotasovaatimus on liian korkea. Tämän lisäksi nykyinen perheenyhdistämistä koskeva lainsäädäntö asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan siinä, kenellä on mahdollisuus hakea perheenyhdistämistä. Epäsuorasti nykytilanteen voi katsoa syrjivän köyhiä hakijoita, joille esimerkiksi lähetystö-
käynnit matkakustannuksineen ja korkeine palvelumaksuineen voivat olla ylitsepääsemät-
tömiä esteitä. Perheenyhdistämisprosessien hitaus estää kotoutumista monella tapaa ja voi
mm. lisätä mielenterveyden ongelmia. Suomen kansalaisten ja pysyvästi maassa oleskele-
vien muualla asuvien perheenjäsenten turismiviisumi-myöntämiskäytäntöjä tulisi myös tar-
kastella ihmisoikeusnäkökulmasta ja varmistaa, että lähetystöillä on yhtenevät käytännöt.
- 3.1.2 Pidämme toivottavana, että työryhmä luopuu termin 'laiton maahanmuutto' käyt-
tämisestä. Jotta strategia olisi eteenpäin suuntaava, tällaisesta negatiivisia mielikuvia vah-
vistavasta ja ihmisoikeusnäkökulmasta ongelmallisesta termistä tulisi luopua.
- 3.1.2 Luvun viimeinen toimenpide-ehdotus on ihmisoikeusnäkökulmasta heikko, ei riitä,
että ihmisoikeuksien toteutumista selvitetään ja seurataan vaan luvattomasti maassa oles-
kelevien henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista on valvottava ja Suomen on
turvattava ihmisoikeuksien toteutuminen. Lisäksi strategiaan tulisi kirjata luvatta maassa
oleskelevien oikeus kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoittamaan kiireelliseen ter-
veydenhoitoon, raskaana olevien naisten oikeus lisääntymis- ja seksuaaliterveyspalveluihin
sekä naisten ja tyttöjen pääsy väkivallan uhreille tarkoitettuihin palveluihin.
- 3.1.3. Osuus maahanmuuttopolitiikan yhteydestä ulko- ja kehityspolitiikkaan kaipaa sel-
keyttämistä. Osuusiin 3.1.3 ja 3.1.4 tulisi lisätä ilman maassaolo-oikeutta oleskelevien ih-
misten ihmisoikeuksien turvaaminen.
- 3.1.4 Pidämme hyvänä, että osuus nostaa vahvasti esiin hakemusten käsittelyajat ja sen,
että prosessien tulee olla viivytyksettömiä. Tässä (ja tulevassa toimenpideohjelmassa) tulisi
esittää jonkinlainen visio siitä, minkä pituisia käsittelyajat olisivat v. 2020. Strategiaan on
kirjattava myös hallitusohjelmassa mainitut ulkomaalaisten säilöönoton vaihtoehtojen ke-
hittäminen sekä yksintulleiden alaikäisten säilöönoton kieltäminen.

- 3.2.1 Toivomme konkretiaa järjestöyhteistyön lisäämisestä ja sen rahoituksesta.
- 3.2.2 Työryhmän ehdotuksessa kiinnitetään huomiota maahanmuuttajien työllistymisvaikeuksiin. Ihmisoikeusliitto toivoo, että rekrytoinnissa tapahtuva syrjintä työllistymisen esteenä nostettaisiin selkeämmin esille. Moni maahanmuuttaja kertoo kokeneensa syrjintää rekrytoinnissa. Kokemusten tueksi on olemassa myös tutkimusnäyttöä. Esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön v. 2012 julkaiseman Discrimination in the Finnish Labor Market -raportin mukaan hakijoiden, joilla on venäjänkielinen nimi pitää lähettää kaksi kertaa enemmän hakemuksia verrattuna hakijoihin, joilla on suomenkielinen nimi, jotta he saisivat kutsun työhaastatteluun. Esimerkiksi nimettömän rekrytoinnin käyttö voisi olla yksi keino syrjinnän vaikutuksien vähentämiseksi.
- 3.3.1 Syrjintään puuttumiseksi tarvitaan tietoa syrjinnän esiintymisestä. Kokonaiskuvan saaminen syrjinnästä on tällä hetkellä vaikeaa, sillä tieto on hajallaan eri viranomaisilla. Esimerkiksi työelämässä tapahtuvan syrjinnän seuraamisen helpottamiseksi on annettu yksityiskohtaisia kehitysehdotuksia useissa raporteissa. Näiden ehdotusten toteuttaminen parantaisi syrjinnän seuranta.
- Kuten kaiken muunkin politiikan, myös maahanmuuttopolitiikan on perustuttava tietoon. Maahanmuuttajien elinoloista ja syrjinnästä voidaan kerätä tietoa esimerkiksi kielen, kansalaisuuden tai syntymämaan perusteella. Ihmisoikeusliitto toivoo, että työryhmän esityksessä nostettaisiin esille maahanmuuttajien elinoloihin liittyvän tiedon keräämisen haasteet, ja asetettaisiin tavoitteeksi sellaisen tiedon kerääminen, jonka avulla maahanmuuttopolitiikan vaikutusten ja maahanmuuttajien elinolojen seuraaminen myös pidemmällä aikajänteellä olisi mahdollista.
- Lisäksi maahanmuuttajilta puuttuu tietoa siitä, mitä syrjintä on. Tämä tieto on olennaista syrjintätapauksen eteenpäin viemiseksi. Vähemmistövaltuutetun toimiston selvityksen mukaan ammattitaitoista ja alueellisesti kattavaa neuvontaa syrjinnän uhreille on saatavissa hyvin vähän, eikä viranomaisten kyky syrjinnän tunnistamiseen ja halukkuus siihen puuttumiseen ole riittävää. Velvollisuus yhdenvertaisuuden edistämiseen koskee kaikkia viranomaisia ja viranomaisten on myös pystyttävä neuvomaan syrjinnän uhreille oikea valitusreitti. Syrjinnän uhreille tarjolla olevan neuvonnan on oltava paitsi asiantuntevaa, myös alueellisesti kattavaa matalan kynnyksen neuvonnan todelliseksi toteutumiseksi.
- 3.3.2 Tähän sinänsä tärkeään osioon, erityisesti kohtaan "Myönteistä asenneilmapiiriä on luotava aktiivisin toimenpitein", tulisi luoda konkreettisia tavoitteita. Ilman tavoitteita on mahdoton luoda esimerkiksi laadullisia tai määrällisiä indikaattoreita työn seurantaan.

Ihmisoikeusliitto osallistuu mielellään jatkossakin yhteistyöhön strategiavalmistelussa.

Helsingissä maaliskuun 15. päivänä 2013

Ihmisoikeusliitto ry

Päivi Mattila
Pääsihteeri

Milla Aaltonen
Tutkimuspäällikkö